

Levchuk K.I. The Birth of Separatist Structures in Ukraine (1990-1992)

The article examines the origin and formation of separatist structures in Ukraine of 1990-1992. The research confirms the involvement of the CPSU (the Communist Party) in forming of anti-Ukrainian associations and changing of the administrative and territorial status of Crimea. It also examines the birth of separatist movements (Don Cossacks and the «Union of Cossacks of Crimea») in the first years of independence of Ukraine.

Keywords: separatism, CPSU (the Communist Party), New Russia, referendum, paramilitary formation, Cossacks.

Левчук К.И. Зарождение сепаратистских структур в Украине (1990-1992 гг.)

В статье исследуется процесс зарождения и становления сепаратистских структур в Украине на протяжении 1990-1992 годов. Подтвержден факт участия КПСС (КПУ) в формировании антукраинских общественных объединений и изменении административно-территориального статуса Крыма. Рассматривается зарождение сепаратистских движений (Донское казачество и «Союз казаков Крыма») в первые годы независимости Украины.

Ключевые слова: сепаратизм, КПСС (КПУ), Новороссия, референдум, полувоенные формирования, казачество.

Статтю подано до редколегії 10.01.2017 р.

УДК 94(477.8)»1991/2016»:061.23:070(=162.1)

А.С. Гарбарук, О.А. Казмірчук

ПОЛОНІЙНА ПРЕСА В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ (1991–2016 РР.)

У статті йдеться про участь товариств польської меншини України в інформаційному просторі теренів проживання шляхом заснування видавничої справи. Вказуються завдання полонійних газет західних областей в 1991–2016 рр. Окреслюється змістова спрямованість видань «Львівська газета», «Галицький кур'єр», «Волинський монітор», «Польська газета Буковини». Увагу звернено на значення преси для збереження ідентичності полонії та зближення українського та польського середовищ.

Ключові слова: західні області України, польська меншина, 1991–2016 рр., польське національне товариство, полонійна преса.

Інтеграція національних меншин в українське суспільство відбувається через самоідентифікацію, в контексті якої їхня преса постає засобомгуртування та інструментом духовного взаємозбагачення. Польська спільнота західного регіону України активно працює задля розвитку власної видавничої справи. Важливо, що вона не обмежується національними проблемами, а належну увагу спрямовує на міжнаціональну тематику. Має місце зосередження на надбаннях інших народностей, дослідження маловивчених імен, подій та явищ у розрізі багатьох культур, які представлені в регіоні проживання. Цільова аудиторія – пересічні люди, котрі цікавляться життям Польщі, історією та станом українсько-польських стосунків, місцева полонія, польська та українська діаспора західноукраїнського походження, науковці-полоністи, студенти.

Пишучи про полонійну пресу, звертаємось, насамперед, до питання діяльності польських товариств – ініціаторів видавничої справи. Тематика мало розроблена на науковому рівні. З сер. 1990-х рр. фрагментарно вона згадувалась у працях з новочасних відносин України та Республіки Польща – дисертаціях Н. Медведчук, Д. Горуна, В. Лишко, Н. Завітневич, А. Васюка. Під сучасну пору деякі дослідники здійснили спроби предметно показати становище польської спільноти в різних куточках України (Н. Місяць, Т. Заставецького, Л. Томілович, С. Татусяка). На матеріалах західних областей це питання піднімалось у працях В. Ризинкевича, В. Ткача, А. Лопачака, О. Муравського та А. Гарбарук.

Доробки, які би окремішно розкривали напрями діяльності польських товариств, зокрема, інформаційно-комунікаційний, відсутні. Тому означена тема потребує детального розкриття у наукових студіях.

Цілі статті: увиразнити спосіб участі товариств польської меншини в медіапросторі регіону проживання, проаналізувати зміст і завдання полонійної видавничої справи у західних областях України за незалежності останньої.

Сучасна польська спільнота західного регіону України дієво використовує медіапростір задля збереження та популяризації власного етнічного середовища.

Як статистично виглядає наповненість полонією областей, що підлягали дослідженню? Дані державної статистики такі: Волинська – 0,8 тис., Закарпатська – 0,1 тис., Івано-Франківська – 1,9 тис., Львівська – 18,9 тис., Рівненська – 2 тис., Тернопільська – 3,9 тис., Чернівецька – 3,4 тис. осіб [1]. Слід зауважити, що кількість представників польської меншини відчутно зменшилась у порівнянні із переписом 1989 р., однак на активності громади це не позначилося [2].

Як правило, ініціаторами започаткування видавничої справи виступають добровільні громадські організації, які об'єднують людей польського походження. Їхнє заснування відносимо до 1990-х рр., коли на хвилі суспільного піднесення української спільноти оголилися питання й самотності національних меншин. Тенденція продовжилась у 2000-х рр., внаслідок чого маємо на сьогодні цілу мережу польських товариств в Україні. Активним у цьому контексті є західний регіон держави.

Тут, насамперед, слід виокремити видання «Львівська газета» («Gazeta Lwowska»). На межі 1990–1991 рр. Товариство польської культури Львівщини відродило одну із найстаріших польських газет, яка видавалася з 1811 р. з перервою у 1944–1990 рр. Виступаючи у 1990–2007 рр. органом Товариства польської культури Львівщини, вона відігравала роль інформаційного вісника у справі ознайомлення з діяльністю спільноти. Газета, яку очолювала І. Масальська, подавала різні відомості про життя поляків у Львові, на Україні та в Польщі [3]. Перші випуски містять чимало публікацій роз'яснювального характеру щодо мети та особливостей заснування об'єднання поляків [4], короткі звіти про початкову роботу осередку [5], інформацію про створення в області його відділень [6], відомості про їх керівників [7] тощо. «Gazeta Lwowska» систематично повідомляла громадськість про всі події, що мали місце у середовищі побутування польської меншини. У поле зору дописувачів видання потрапляли польські дошкільні групи в місті [8], визначні для полонії заходи [9], життя громади у різних куточках Львівщини [10]. Частину матеріалів складають повідомлення про діяльність товариств у сусідніх областях: Тернопільській [11], Волинській [12], Івано-Франківській [13].

Побачили світ 372 її номери. Видання відбувалося за підтримки Сенату Республіки Польща за посередництвом фундації «Допомога полякам на Сході». З червня 2007 р. випуск газети зупинився через відсутність фінансування з незрозумілих причин.

Актив польської громади Івано-Франківщини від початку 1990-х рр. порушував питання щодо заснування власного друкованого органу. Спочатку вдалося видавати додаток до «Gazety Lwowskiej» під назвою «З міста Ревери» («Z grodu Rewery») [14, с. 166]. З 2007 р. у Прикарпатті розпочала виходити газета «Kurier Galicyjski», редактором якої став М. Ровіцький. У виданні, поряд із нарисами про місцеву польську спільноту [15], знаходимо матеріал про українських поляків з областей-сусідів – Львівської [16] та Тернопільської [17].

Після багаторічної перерви з ініціативи голови Товариства польської культури імені Адама Міцкевича у Чернівецькій області В. Струтинського побачило світ регіональне видання «Gazeta Polska Bukowiny». Публікації газети висвітлюють здебільшого діяльність полонії Чернівеччини, близьких областей та їхні контакти з історичною батьківщиною [18–21].

У 2009 р. на теренах Волині побачив світ перший випуск двотижневика «Monitor Wołyński». Редакційну раду газети очолив В. Ваколюк, який водночас був головою обласного Товариства польської культури імені Єви Фелінської. Це 16-сторінкова (із щомісячним додатком) газета, матеріали в якій друкувалися польською та українською мовами, і яка розповсюджувалася на території Волинської та Рівненської областей.

Зі шпальт «Monitora Wołyńskiego» знайомимось з інформацією про передісторію заснування першого об'єднання поляків у Волинській області [22], культурно-мистецьке життя громади [23], специфіку вивчення польської мови при товариствах у краї [24], збереження національних та релігійних традицій [25], вшанування пам'яті [26], підтримку від етнічної батьківщини [27], діалог з місцевою владою [28], здобутки товариств сусідніх областей [262].

У 2011 р. редакційна рада «Monitora Wołyńskiego» підготувала й опублікувала книжку «Мій волинський день» («Mój wołyński dzień») [30]. Це збірка спогадів поляків, котрі народилися або проживали на Волині. Зворушливі ностальгічні, романтичні та трагічні розповіді доповнені унікальними світлинами й копіями документів і газет із міжвоєнного та післявоєнного періоду. Колектив видання випробував сили і у створенні фільмів. Так, у 2011 р. послідовно з'явилися кінострічки «Інновиця» (про театральний фестиваль у лемківському селі Новиця (Польща)) та «Декілька миттєвостей з життя Товариства» (про Товариство польської культури імені Єви Фелінської). Фільми пронизує ідея єдності українського та польського народів, яку, як підкреслили творці стрічок, потрібно зміцнювати, не дивлячись на складні моменти з історії міжнаціонального співжиття обох етносів, у тому числі і на теренах Волині [31].

Опрацювання джерел дає підстави схилитись до думки, що роль засобів масової інформації виявляється не лише у їх значенні як вагомого фактора відродження етнічної

.....
громади, а і як каталізатора польсько-українських відносин на державному рівні, що становило й становить особливу цінність.

Маємо основу для виділення кола завдань, що ставлять перед собою видання польської меншини на теренах, які досліджувалися: пропагування ідеї європейської та євроатлантичної інтеграції; наближення Польщі українцям (інформація про країну, історію, культуру, традиції, вищі навчальні заклади, програми обміну); відкриття західних областей України для поляків (відомості про культурно-історичний поступ і життя регіону); сприяння діалогу обох народів та руйнуванню стереотипів.

Оскільки ми живемо в час інформаційного буму, видається значним досягненням те, що польські товариства поступово долучаються до розміщення офіційних сторінок у всесвітній мережі Інтернет. У такий спосіб полонія не лише інтенсифікує зв'язки між власними товариствами, а й сприяє дужчій популяризації своїх діянь.

На Львівщині такими об'єднаннями стали Союз поляків «Білий орел», Товариство польської культури Львівщини та Регіональне товариство польської культури Дрогобицької землі. У Тернопільській області належне ставлення до оприлюднення власної діяльності продемонстрували Товариство польської культури імені Броніслава Мірецького у смт. Підволочиськ, Польське культурно-освітнє товариство імені Марцеліни Даровської у м. Бережани. У Рівненській області перші кроки на інформаційному полі здійснювали Товариство польської культури імені Станіслава-Владислава Реймонта, на Буковині – Товариство польської культури імені Адама Міцкевича у м. Чернівці. На Івано-Франківщині донесенням до широкого загалу основних результатів діяльності зайнялася Польсько-українська молодіжна організація «Молодий Станіславів». На Волині власний сайт, де можна почерпнути базову інформацію про основні напрями роботи, своїх партнерів, створили Товариство польської культури імені Міхала Огінського в м. Любомль, Волинське товариство польського мистецтва «Барви рубежів», Волинське товариство лікарів польського походження. Життя Товариства польської культури імені Єви Фелінської висвітлював у доповненій електронній версії «Monitor Wołyński».

З метою розвитку напряму започатковано проведення тематичних тренінгів для лідерів польських організацій, а також зустрічей полонійних журналістів з Литви, України, Білорусі, Латвії, Бельгії, Голландії, Чехії та Німеччини задля обміну досвідом [32; 33].

Отже слід віддати належне громадсько-культурним товариствам полонії у їхніх здобутках щодо утвердження в інформаційному просторі краю. Присутність в медіаполі обох держав за допомогою власноруч заснованих газет товариства засвідчують зусилля й бажання відроджувати та підтримувати польськість у регіоні як частинку польської нації і водночас, каталізатора зміцнення добросусідських українсько-польських взаємин.

Польськомовна преса західного регіону України не лише задовольняє потреби польської спільноти в рідному слові, відомостях про історичну батьківщину, а й активно сприяє обмінові інформацією між різними національними громадами про знакові події власного життя. Завдяки цьому вони виконують важливу для поліетнічного суспільства функцію формування атмосфери міжетнічної толерантності.

Наступні розвідки видається за доцільне здійснювати навколо питання, як полонійне життя висвітлюється в україномовній пресі України, зокрема західного регіону.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>.
2. Перепис 1959–1989 рр. Західні області: Івано-Франківська область [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etno.uaweb.org/nsklad/1989-zaxid.html>.
3. Лемко І. Поляки Львова зберігають ідентичність / І. Лемко // Поступ. – 2005. – 21 верес. – С. 6.
4. Mazepa L. Związek? Tak! / L. Mazepa // Gazeta Lwowska. – 1990. – 24 grudnia. – S. 6.
5. Krótkie kalendarium działalności TKPZL od grudnia 1988 r. do grudnia 1990 r. // Gazeta Lwowska. – 1991. – 15 stycznia. – S. 5.
6. Farbotnik J. Dzieje i współczesność / J. Farbotnik // Gazeta Lwowska. – 1991. – 30 stycznia. – S. 3.
7. Rafalska B. Nasz! Prezes / B. Rafalska // Gazeta Lwowska. – 1991. – 24 czerwca. – S. 4.
8. Maldziński S. Problemy polskich grup przedszkolnych we Lwowie / S. Maldziński, Z. Pakosz // Gazeta Lwowska. – 1997. – 30 marca. – S. 1, 2.
9. Masalska I. Obchody Dziesięciolecia Niepodległości Ukrainy / I. Masalska // Gazeta Lwowska. – 2001. – 16 września. – S. 4.
10. Nimirowska M. Wspólny opłatek w Złoczowie / M. Nimirowska // Gazeta Lwowska. – 2006. – 28 lutego. – S. 7.

11. Chruszcz J. Polskie Towarzystwo i Parafia w Starym Skalacie / J. Chruszcz // Gazeta Lwowska. – 2001. – 16 sierpnia. – S. 8.
12. Polacy na Wołyniu // Gazeta Lwowska. – 1991. – 27 listopada. – S. 4.
13. Kołusenko S. Nekropolia w Kołomyji znów ulega dewastacji / S. Kołusenko, Z. Sanojca // Gazeta Lwowska. – 2007. – 15 marca. – S. 6.
14. Станіславів – Станіслав – Івано-Франківськ (до 350-річчя Івано-Франківська): мон. / Кер. авт. кол., гол. ред. В. Великочий. – Івано-Фр. – Л. – К.: Манускрипт-Львів, 2012. – 584 с.
15. Kłęczńska R. 11 listopada w Polskiej szkole w Stanisławowie / R. Kłęczńska // Kurier Galicyjski. – 2010. – 16–29 listopada. – S. 6.
16. Czerna B. 10 rocznica Lwowskiej organizacji kombatanów / B. Czerna // Kurier Galicyjski. – 2011. – 14–27 października. – S. 21.
17. Markiewicz D. Szkoła języka Polskiego w Tarnopolu / D. Markiewicz // Kurier Galicyjski. – 2012. – 30 listopada – 13 grudnia. – S. 6.
18. Babicz N. Wiwat, Towarzystwu Polskiemu! / N. Babicz // Gazeta Polska Bukowiny. – 2009. – Styczeń – luty. – S. 3.
19. Barwy Polski we Lwowie // Gazeta Polska Bukowiny. – 2008.–Maj. – S. 5.
20. Kaluski T. Bukowińskie spotkania naukowe / T. Kaluski, N. Janoszevska, W. Karpiak // Gazeta Polska Bukowiny. – 2009. – Czerwiec. – S. 2.
21. Kaluski T. Majowe uroczystości w Starej Hucie / T. Kaluski // Gazeta Polska Bukowiny. – 2008. – Maj. – S. 2.
22. П'ясецький В. Ювілей Луцького кафедрального костелу / В. П'ясецький // Monitor Wołyński. – 2012. – 24 трав. – С. 1–2.
23. Тет А. У костелі втретє зазвучали міжнародні колядки / А. Тет // Monitor Wołyński. – 2011. – 27 січ. – С. 6.
24. Яручик В. Книги від Товариства для волинських студентів / В. Яручик // Monitor Wołyński. – 2010. – 11 листоп. – С. 11.
25. Мартиненко К. Hej, Kołedo – Колядо! / К. Мартиненко // Monitor Wołyński. – 2010. – 14 січ. – С. 6.
26. У Ковелі вшановано пам'ять польських легіонерів // Monitor Wołyński. – 2012. – 22 листоп. – С. 3.
27. Пастрик Л. Моє стажування у Любліні / Л. Пастрик // Monitor Wołyński. – 2011. – 15 верес. – С. 3.
28. Ваколюк В. Новий крок у польсько-українському зближенні / В. Ваколюк, В. Яручик // Monitor Wołyński. – 2012. – 14 черв. – С. 2–3.
29. Оберда У. Вогнистий Ангел Волині / У. Оберда // Monitor Wołyński. – 2013. – 24 жовт. – С. 8.
30. Mój wołyński dzień. Wspomnienia Wołyńskie / Zespół redakcyjny «Monitora Wołyńskiego»: W. Wakoluk, N. Denysiuk. – Luck, 2011. – 50 s.
31. Денисюк Н. Два десятиліття відкриті для людей / Н. Денисюк // Monitor Wołyński. – 2011. – 10 листоп. – С. 3.
32. Інтернет-портал як візитна картка польської організації // Monitor Wolynski. – 2012. – 14 черв. – С. 7.
33. В Ополі зустрілися журналісти полонійних ЗМІ // Monitor Wolynski. – 2016. – 2 листоп. – С. 4.

Garbaruk A. S., Kazmirchuk O. A. Polish Newspapers in the Western Regions of Ukraine (1991–2016)

The article deals with the involvement of the Polish minority communities of Ukraine in informational space through establishment of publishing business. It outlines the tasks of Polish newspapers in western regions in 1991-2016 and defines the content orientation of publications «Lviv newspaper», «Galician Courier», «Volyn monitor», «Polish newspaper of Bukovina». Attention is drawn to the importance of the press for the preservation of identity and contacts between Polish and Ukrainian community.

Keywords: western regions of Ukraine, Polish minority, 1991-2016, Polish national community, Polish press.

Гарбарук А. С., Казмирчук О. А. Полонийная пресса в западных областях Украины (1991–2016 гг.)

В статье говорится об участии обществ польского меньшинства Украины в информационном пространстве территорий проживания путем учреждения издательского дела. Указываются задачи полонийных газет западных областей в 1991-2016 гг. Очерчивается содержательная направленность изданий «Львовская газета», «Галицкий курьер», «Волинский монитор», «Польская газета Буковины». Внимание обращено на значение прессы для сохранения идентичности полонии и сближение украинской и польской среды.

.....
Ключевые слова: западные области Украины, польское меньшинство, 1991-2016 гг., польское национальное сообщество, полонийная пресса.

Статтю подано до редколегії 28.11.2016 р.

УДК [94:34] (477:100) «20»

Т. І. Пилипенко

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Авторка статті аналізує процес трансформації ролі національної держави під впливом суспільно-політичних процесів, що відбуваються сьогодні у світі. Досліджуються проблеми трансформації держави в умовах глобалізаційних процесів. Розглянуто теоретичні підходи до визначення сутності глобалізації, її впливу на державний суверенітет України, тенденції змін функцій держави в сфері економіки і політики. Обґрунтовано значимість суверенних держав при формуванні внутрішньої і зовнішньої політики глобального співтовариства, визначаються основні цивілізаційні виклики для національної української держави.

Ключові слова: національна держава, державний суверенітет, глобалізація, антиглобалізація, наднаціональність, постінформаційне суспільство, громадянство, ідентичність, світовий порядок, міжнародні відносини, цивілізаційні виклики.

Загальновизнаним є той факт, що в наш час глобалізація з різним ступенем інтенсивності охоплює практично всі сфери життя людського суспільства: економічну, політичну, правову, соціальну, культурно-інформаційну. Глобалізаційний вплив прослідковується в міжнародних відносинах, все більш складними стають завдання щодо забезпечення глобальної безпеки як для всього світового співтовариства в цілому, так і для окремих його членів [12, с.29].

На карті світу все більше проявляються нові кордони – кордони економічного впливу, інтересів держав, що не збігаються з адміністративно-територіальними. Могутні держави, користуючись своєю економічною та, відповідно, і військовою міццю, отримують реальну змогу нав'язувати свою волю всьому світу, зокрема, державам так званого «перехідного типу», до яких відноситься і Україна. Економічне домінування породжує політичне, найпередовіші досягнення науки використовуються у військових або злочинних цілях, все більш грізну небезпеку становить деградація навколишнього середовища, величезний ядерний арсенал, накопичений наддержавами, створює загрозу глобальної ядерної катастрофи, зростає диференціація населення за рівнем доходів, постають глобальні демографічні проблеми, виникає необхідність загальної боротьби з тероризмом. Питання нації та національної держави, так само як і глобалізації, отримали певне висвітлення в науковій літературі. Так, цими проблемами займаються вчені З. Бауман, Е. Гідденс, У. Бек, Д. Арчібугі, Р. Робертсон, В. Іноземцев, Р. Фалк, Ф. Фукуяма тощо. Серед авторів, чії праці присвячені аналізу впливу глобалізації на політичну організацію суспільства, варто відзначити, насамперед: Д. Хелда, Е. Сміта, А. Фрімана, С. Кастельса, А. Румянцева, Б. Капустіна, О. Андреєву, А. Блінова тощо.

Метою означеної статті є окреслення теоретичних підходів до визначення сутності глобалізації, її впливу на державний суверенітет України, тенденції змін функцій держави в сфері економіки і політики.

Проблемною є та обставина, що глобалізація в тих її формах, в яких вона має місце в останні десятиліття, у багатьох випадках призвела до послаблення інституту державного суверенітету і навіть порушення територіальної цілісності держав, як це має місце в Україні, Сирії. Через активізацію глобальних та регіональних рухів самих національних держав дедалі більше, вони втрачають свою, колись повну, владу над економікою, політикою й культурою своїх народів і, відповідно, право представляти їх на міжнародній арені [5].

Все частіше висловлюються припущення, зокрема, від фахівців, що сучасна держава деактуалізується: вона починає відігравати роль регіональної філії якоїсь граничної корпорації [14, с.4]. У той же час, коли більшість держав прагнуть стати на шлях розвитку ринкових відносин, позначають пріоритетними принципи демократії та правової держави, на жаль, правова та інші науки серйозно відстають від реалій і потреб нашого часу, адже перед людським суспільством постає завдання формування нового світового порядку, а найкращою формою визначення його основних принципів є угода держав.

Варто зазначити, що державний суверенітет є ідеологічно-практичною цінністю для всіх держав, і в цьому контексті може видатися, що абсолютизація пріоритетів та міжнародного права над національним часто створює значні проблеми і вносить дестабілізацію в життя держав, однак завдання держави – створити власну систему правових засобів забезпечення